

DASSENIEUWSBRIEF

Dassenwerkgroep DRENTHÉ

jaargang 3, najaar 2023

Foto Aaldrik Pot

Beste dassenliefhebbers,

Ook dit jaar hebben wij als Dassenwerkgroep Drenthe een nieuwsbrief voor jullie geschreven, met naast een aantal vaste rubrieken, bijdrages van diverse regio's van onze Dassenwerkgroep. Verder een samenvatting van het onderzoek dat Tessa Weeke van Staatsbosbeheer deed in het kader van haar hbo-opleiding Bos- en Natuurbeheer naar de verschillen in vegetatieontwikkeling op dassenburchten en de omgeving. Het is voor het eerst dat iemand dit onderzocht en het werpt nieuw licht op de rol van de das in het ecosysteem.

Het artikel over dassentrends in Drenthe, dat Pauline Arends en Aaldrik Pot vorig jaar in de nieuwsbrief schreven is dit jaar geplaatst in de zomereditie van "Zoogdier", het tijdschrift van de Zoogdierverseniging. Je kunt het artikel nalezen op [Zoogdier digitaal / jaargang 34 / nr.2 / zomer 2023](https://zoogdier.nl/jaargang-34/nr-2/zomer-2023)

Uiteraard zullen we deze nieuwsbrief ook weer plaatsen op de website van de Dassenwerkgroep Drenthe www.dassenwerkgroepdrenthe.nl

Wij wensen jullie ook nu weer veel leesplezier!

Resultaten Dassentelling Drentsche Aa Gebied 2023

Dit voorjaar zijn in een aantal regio's van Drenthe opnieuw dassentellingen gehouden. En dat geldt ook voor de Drentsche Aa. Op die manier hopen we een goed beeld te krijgen van het aantal Drentse dassen in verschillende gebieden.

Voor het Drentsche Aa Gebied was de opzet ook in 2023 weer als volgt:

Er is alleen geteld bij burchten die goed bewoond zijn door das, dus niet alle burchten zijn in de telling meegenomen; Iedere hoofdteller van vorig jaar, kon dit jaar weer als hoofdteller aan de slag; Bij dezelfde burcht als vorig jaar; In de periode van maandag 29 mei tot maandag 26 juni; Gedurende maximaal 3 avonden in de aangegeven periode - die telavond(en) kon men zelf bepalen. Men mocht per avond maximaal 2 mede-tellers meenemen. Men mocht zelf bepalen wie dat zijn.

Hieronder de resultaten van de Dassentelling Drentsche Aa Gebied 2023; stand per eind augustus 2023. Om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen, hebben we in juli en augustus bij een aantal burchten nageteld met camera's. En de resultaten van die natellingen hebben we in de totaalscore meegenomen.

Score mei, juni, juli en augustus 2023:

Aantal burchten geteld: 29

Aantal burchten dassen gezien: 29

Aantal burchten geen dassen gezien: 0

Totaal aantal dassen geteld: 97

Waarvan 60 volwassen en 37 jongen

Gemiddeld aantal dassen per burcht waar dassen gezien zijn: 3,3

We zijn nu 5 jaar op rij op deze manier bezig met dassen tellen in het Drentsche Aa gebied.

En mede dankzij de medewerking van vele vrijwilligers beginnen de resultaten van die tellingen inmiddels een duidelijke trend te laten zien.

Kort samengevat komt het erop neer dat de situatie in het Drentsche Aa gebied de laatste jaren redelijk stabiel is en geen al te grote veranderingen / verrassingen laat zien.

De dassen hebben hier in de loop van de laatste paar decennia goed voet aan de grond gekregen. En het aantal burchten in het gebied breidt zich geleidelijk aan steeds wat meer uit.

Per saldo allemaal prima ontwikkelingen, dus! Reden voor ons om goed vinger aan de pols te blijven houden en ook de komende jaren door te gaan met onze jaarlijkse telling. Zo houden we de ontwikkeling van de dassenpopulatie in deze regio goed in de peiling.

Foto's: Janny Pepping en Annemieke Aarnink; regio Drentsche Aa Gebied 2023.

*Lex Duif,
Dassentelling Drentsche Aa Gebied*

De veerkracht van de das

Als dassenwerkgroep Zuid-Drenthe hebben we tientallen dassenburchten die zich op particulier terrein bevinden. Bij de ene eigenaar ben je van harte welkom, maar een andere wil je er absoluut niet hebben. Een enkele geeft aan het zelf wel in de gaten te houden en bij weer een ander krijg je te horen dat de plaatselijke jager wel een oogje in het zeil houdt.

De laatste twee jaar hebben we verschillende keren meegemaakt dat er een sparrenbos, ernstig aangetast door schorskevers, rigoureuus omgezaagd werd tot op de burcht. Het hele bos was nadien bedolven onder de takken. De dassen hadden zich, als ware vluchtelingen, in een bosje verderop een nieuw hol gegraven. We zijn tot in het provinciehuis geweest om ons verhaal te doen en te vragen om te handhaven, maar we kregen geen gehoor.

Boosheid, onmacht en frustratie kwam bij ons boven. Toen dat gevoel na een paar maanden was weggeëbd en ik weer op de kaalvlakte terugkwam, zag ik weer voorzichtig gegrAAF. Twee jaar later blijkt nu dat er een mooi gemengd bos is aangeplant en zijn er voor het eerst op de burcht jongen geboren. Dan ben ik toch wel een beetje trots op onze zwartwitte doorzetter, die zich tijdelijk heeft aangepast aan de omstandigheden, maar toch het liefste terugkeert naar zijn roots.

Een ander voorbeeld hiervan zagen we bij een burcht die in droge sloot in een verhoogde oude boswal ligt. De plannen voor een zonnepark direct naast de burcht waren niet tegen te houden, maar je sleept er zoveel mogelijk compensatie voor de das uit. Zo is er een nieuwe strook bos met inheemse soorten naast de boswal geplant en mag de das straks ook foerageren op het zonnepark. Waar echter niemand rekening mee hield was de actie van de aannemer. De plassen regenwater van

de akker liet hij leegstromen door een geul die hij dwars door de hoge boswal naar de droge sloot had gegraven. De akkers stroomden mooi leeg, maar tot schrik van een werkgroep lid stroomde het via de sloot naar het gangenstelsel de burcht in om er aan de andere kant van de boswal weer uit te stromen.

Ook deze burcht was nu verlaten en de das groef ook hier nieuwe burchten in de buurt. Toen het park klaar was en de rust was wedergekeerd, keerde met de rust ook de das weer terug op zijn oude vertrouwde plek.

Bart Pijper, regio Zuid-Drenthe

De Europese das als ecosysteemingenieur

Geïnspireerd door de vele ideeën en inzichten die in de maatschappij leven over de das, heb ik mezelf de volgende vraag gesteld: heeft de das naast zijn intrinsieke waarde ook waarde voor de mens of de natuur? Wat brengt zijn aanwezigheidseffect teweeg en mogen wij daar termen als ecosysteemingenieur aan verbinden? In het kader van mijn afstudeeropdracht van de hbo-opleiding Bos- en Natuurbeheer bij Hogeschool Van Hall Larenstein, ben ik met deze vraag aan de slag gegaan.

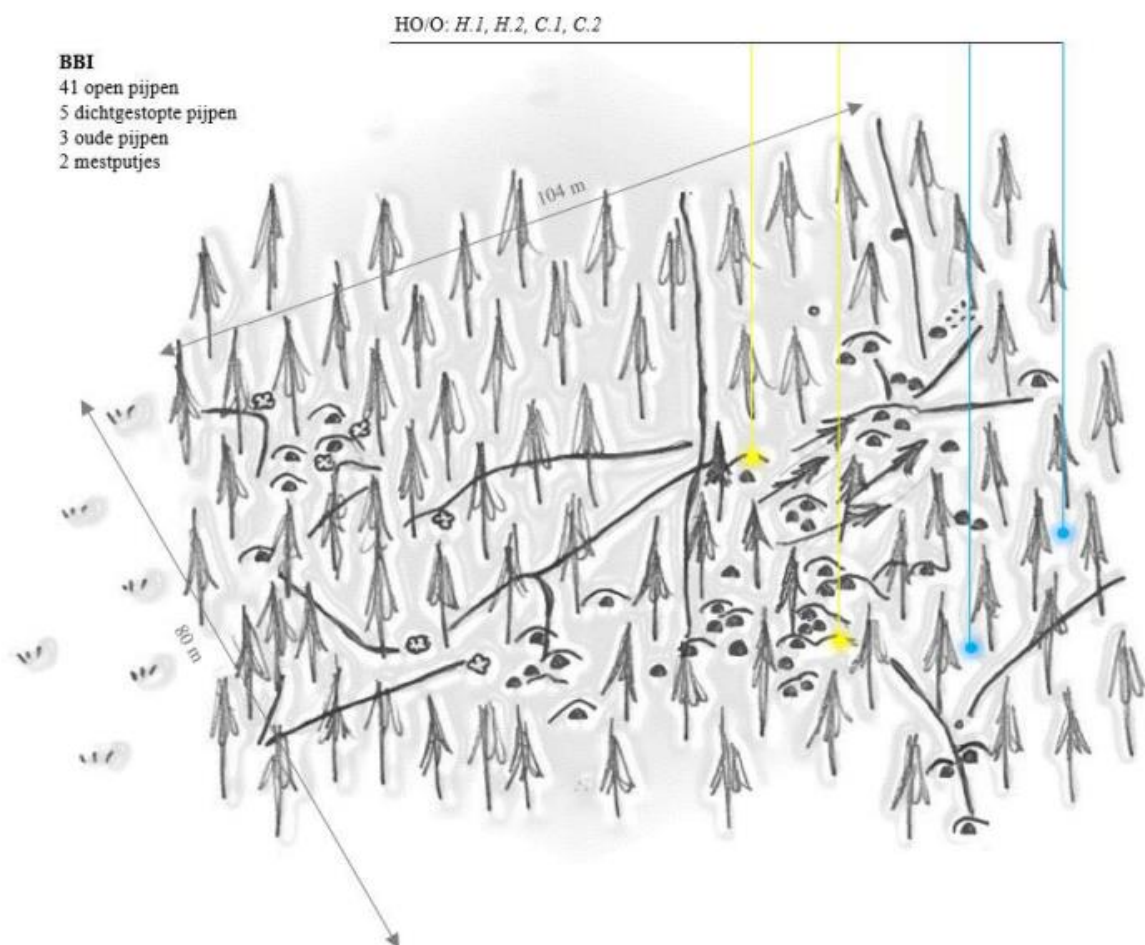
Ter verduidelijking: ecosysteemingenieurs zijn soorten die structuurveranderingen teweeg brengen die op hun beurt invloed hebben op het biotische en abiotische systeem en de relaties daartussen. Ze zijn in staat om met fysieke aanpassing van habitats (hun omgeving) een hogere mate van diversiteit teweeg te brengen. Twee welbekende ecosysteemingenieurs zijn de bever en de wolf.

De das weet – net als de bever – zijn leefgebied aan te passen. Door graafwerk op en rond de burcht oefent hij invloed uit op de plantengroei en de eigenschappen van de bodem ter plaatse. De effecten van het graafwerk, ook wel bioturbatie genoemd, hangen onder andere af van de grondsoort, bossamenstelling en hoeveelheid licht. Vanuit dat inzicht heb ik de volgende onderzoeksvraag opgesteld: welke mate van invloed heeft bioturbatie van de Europese das op de vegetatiesamenstelling, vegetatiestructuur en bodemeigenschappen in fijnsparbossen op de Drentse hoge zandgronden onder variërende lichtomstandigheden?

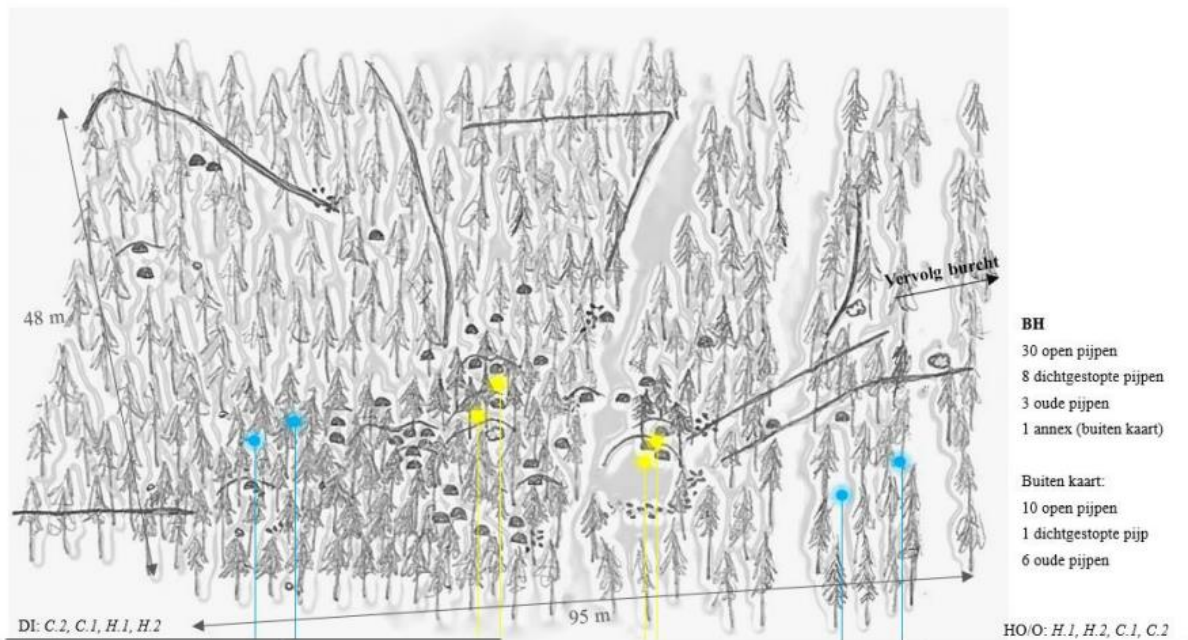

Indicatie van de proefvlakopstelling

De onderzochte burchtlocaties liggen verspreid over Staatsbosbeheer-beheereenheid Hart van Drenthe. Voor de dataverzameling zijn op negen burchtlocaties vegetatieopnames gemaakt en is een laboratoriumgericht bodemonderzoek uitgevoerd. Voor de vegetatieopnames zijn de burchtlocaties ingedeeld op basis van de heersende lichtcondities, waarbij onderscheid is gemaakt tussen dichte, donkere burchten en halfopen, lichte burchten. Ter plaatse zijn het aantal plantensoorten, de bedekkingsgraden van de vegetatielagen en de strooiseldiktes gemeten. Op dezelfde locaties zijn bodemonsters verzameld die getest zijn op zuurgraad, organisch stofgehalte en stikstof-totaal. Uiteraard zijn soortgelijke data verzameld op enige afstand van de burchten waar dezelfde terreincondities heersen, maar waar geen dassensporen zijn waargenomen. Met behulp van statistische software is beoordeeld of er significante verschillen zijn waargenomen tussen de burchtlocaties en de niet-door-de-das-beïnvloede omgeving.

Impressie van één van de onderzochte burchtlocaties

Uit de resultaten blijkt dat de das de groei van een groter aantal plantensoorten weet te stimuleren, zowel onder donkere als lichte condities. Tevens bevordert dassenactiviteit de ontwikkeling van een hogere kruidlaagbedekking en voorkomt de das ophoping van verzurend strooisel. De zuurgraad van het materiaal dat de das opwerpt is minder zuur dan dat van de niet-door-de-das-beïnvloede omgeving en beschikt bovendien over een lager organisch stofgehalte en een zeer lage hoeveelheid stikstof.

De conclusie is dat de das een significante invloed uitoefent op de vegetatiesamenstelling, vegetatiestructuur en de bodemchemische eigenschappen van fijnsparbos. Het zijn vooral pioniersoorten en soorten uit ruderaal milieus die profiteren van de chemische eigenschappen van het opgeworpen minerale materiaal dat slechts zeer beperkt bedekt is met verzurend strooisel. Een groot aantal soorten die kenmerkend zijn voor het onderzochte type fijnsparbos zijn uitsluitend of in hogere abundantie aangetroffen op de burchtlocaties, hetgeen ook geldt voor niet-kenmerkende plantensoorten zoals bijvoorbeeld Engels raaigras, liggend walstro, jakobskruiskruid, kleefkruid en vingerhoedskruid. Al met al is aangetoond dat de invloed van de das aanleiding geeft om hem ecosysteemingenieur te noemen.

Bovenstaande roept de vraag op of de das een vergelijkbare faciliterende rol vervuld voor andere belangrijke soortgroepen, zoals bijvoorbeeld paddenstoelen, insecten of andere zoogdieren. De verwachting is dat de das ook bij deze soortgroepen een hogere soortendiversiteit kan stimuleren. Hier ligt dan ook een waardevol vraagstuk voor vervolgonderzoek.

Wil je het volledige onderzoeksrapport lezen, neem dan contact met mij op via t.weeke@staatsbosbeheer.nl.

Tessa Weeke

Verkeersslachtoffers in Drenthe - een moeizame weg

Net als in voorgaande jaren, zijn er ook in 2023 weer veel dassen op het asfalt gesneuveld.

Doodgereden dassen worden vaak bij de Dassenwerkgroep Drenthe gemeld. Voor dit jaar staat de teller per medio oktober alweer op 130.

Tel daarbij de vele extra meldingen die daarnaast nog ook eens bij Das & Boom binnenkomen, dan zal de teller eind 2023 op zo'n 200 staan.

In werkelijkheid zullen dat er nog meer zijn. Immers niet alle aangereden dassen worden bij ons gemeld. En bovendien zijn er aangereden dieren die niet meteen dood zijn, maar nog doorlopen en elders doodgaan. En daar hebben we geen zicht op.

De Dassenwerkgroep Drenthe blijft alle meldingen van doodgereden dassen consequent bijhouden. Op die manier krijgen we een steeds beter inzicht in waar de dassenslachtoffers precies vallen. Vaak is dat op dezelfde plaatsen. Dassen zijn immers gewoontedieren, die als ze op pad zijn hun eigen vaste wissels trouw blijven volgen.

Die informatie leveren we dan weer aan bij overheden, wegbeheerders, beleidsmakers en uitvoerders. Zodat er op die kwetsbare plekken faunavoorzieningen kunnen worden aangelegd. Helaas blijft dat maar al te vaak een moeizame weg.

Doodgereden precies op de wissel. Foto's Gerrit Hazenberg

Gelukkig zijn er in 2023 wel enkele positieve ontwikkelingen te melden:

op de weg tussen Westerbork en Hoogeveen ter hoogte van het Mantingerveld worden de bestaande wildtunnels vervangen of gerenoveerd. Deze weg eist nogal wat slachtoffers en niet alleen dassen;

op de N - 34 ter hoogte van Zuidlaren is tijdens wegwerkzaamheden een raster verplaatst ten gunste van de das en bij Zuidvelde is tijdens wegwerkzaamheden een raster + tunnel aangelegd.

Maar jammer genoeg blijven er nog - te - veel oude knelpunten liggen, en worden door de Dassenwerkgroep aangegeven suggesties niet of heel erg laat opgepakt. Zoals bijvoorbeeld beide kanten bij rotonde Ruinen op de weg Pesse - Meppel, en omgeving Norg en Exloo; daar vallen nog steeds veel verkeersslachtoffers op steeds weer dezelfde plekken, ondanks het feit dat dit al zo vaak onder de aandacht is gebracht van de instanties.

De Dassenwerkgroep Drenthe heeft veel kennis en expertise in huis op het gebied van dassenvoorzieningen. Wij adviseren de instanties dan ook graag in een vroegtijdig stadium hoe die voorzieningen er het beste uit kunnen zien. Helaas maken de instanties daar nog te weinig of te laat gebruik van.

Onderhoud, herstel van schade aan voorzieningen etc. blijft ook een aandachtspunt; graag zouden we zien dat daar structureel meer aandacht en geld voor komt.

Lex Duif, administrator verkeersslachtoffers

Een stukje historie

We bekijken 2 verslagen van onderzoek in de periode 1960 tot 1990

Het eerste verslag is een inventarisatie van meldingen in de noordelijke en oostelijke provincies over 1960-1979. Over het algemeen zijn er veel losse waarnemingen. Wel duidelijk lijkt het dat de populatie in deze periode afneemt.

Over Drenthe zijn weinig gegevens verzameld. Men schreef (in 1979) dat er 'een paar jaar geleden nog burchten waren in Havelte, De Wijk en Zuidwolde' en daarna niet meer. Wel wordt er af en toe een das gezien en er zijn in totaal 10 dode dassen gemeld, 8 door verkeer, 1 door een trein en 1 geschoten bij Hooghalen. Misschien zijn er toch burchten niet gevonden. Schademeldingen (aan oogst bijv.) waren er in die tijd nog niet.

Over Gaasterland, wat vanouds een dassenbolwerk was en waar het in 1960 ook slecht ging, is wel een bijzonder verhaal opgeschreven. Er werden daar vanaf die jaren dassen bijgeplaatst van elders. Daarbij zijn enkele dassen met slachtafval gevoerd en mogelijk heeft zich een das het jaar daarop gespecialiseerd in het vangen van kippen, ganzen en jachtwild (fazanten). Er zijn heel veel dode kippen-meldingen. De Friese Koerier en Fries Dagblad schreven over 'kippenmoordenaars' en 'kippenvijand nr. 1'. Niks nieuws onder de zon. De directie Faunabeheer moest eraan te pas komen om de gemoederen te sussen.

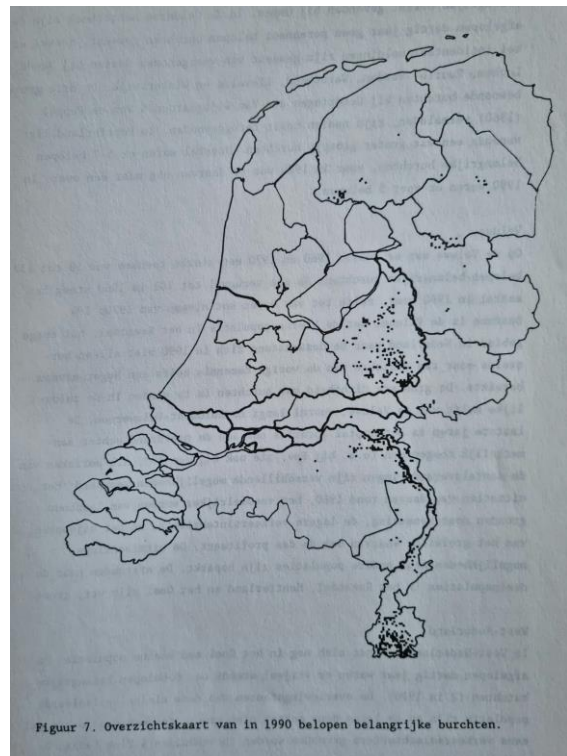
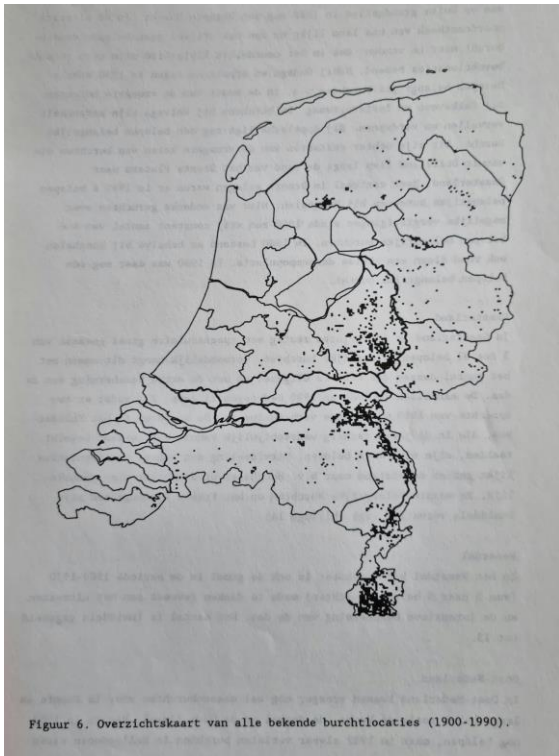
Het tweede rapport 'De dassenpopulatie in Nederland in 1960-1990' geeft meer informatie. Er zijn elke 10 jaar tellingen gedaan. De dassenpopulatie is tussen 1900 en 1960 al sterk afgenomen en dat gaat tot 1980 door. Het meest tussen 1970 en 1980. Daarna is er weer een 'tijdelijk herstel'. Men wist toen nog niet dat het herstel door zou zetten.

Het gaat nog om weinig burchten in Noord-Nederland. Voor de 'belopen belangrijke burchten' zijn de cijfers 1960, 1970, 1980 en 1990 om resp. 15, 13, 5 en 10 burchten. Van de laatste 10 'de meesten in omgeving Hooghalen'. Duidelijk is de dip rond 1980. Daarna is het aantal pijpen per hoofdburcht van 10,6 naar 12,2 gestegen in 1990, men denkt omdat er meer dassen zijn.

Burcht turn-over. In het laatste rapport staat veel over de 'landelijk toegenomen turn-over'. Bedoeld wordt dat er veel burchten onbewoond of verlaten worden en veel nieuwe burchten gebouwd. Tussen '80 en '90 was bijna de helft van de burchten nieuw. Behalve de toename van het aantal dassen zou het duiden op stress door bijv. verstoringen (wegen, bebouwing, afname voedselgebied). Zonder stress zijn dassen bekend om hun honkvaste karakter.

Voor Drenthe staat verder in het rapport dat het aantal burchten in 1990 ongeveer weer op het niveau van 1960 is: 10 belopen burchten in 1960 en 9 in 1990. Landelijk ging men uit van 3,7 dassen per hoofdburcht. Dan kom je op 33.

Landelijk wordt als grootste bedreiging habitatverlies benoemd en voor toename van het aantal dassen is bescherming essentieel!

Bronnen:

1. Sjaak van 't Hof Het voorkomen van de das in Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel en het oostelijk deel van Gelderland in de jaren 1960-1979
2. J, Wiertz De dassenpopulatie in Nederland 1969-1990

Virry Schaafsma en Jolanda Bansema, regio Kop van Drenthe

Tot zover onze dassennieuwsbrief 2023. We hopen dat jullie het met plezier hebben gelezen. Onze volgende nieuwsbrief verschijnt in het najaar van 2024.

Moge het jullie én de dassen in Drenthe goed gaan!

Met vriendelijke groet,

DASSENWERKGROEP DRENTH

Dassenwerkgroep Drenthe

Eindredactie Nieuwsbrief

Pauline Arends

Jolanda Bansema

Ursula Cos

Lex Duif

Virry Schaafsma